

ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Όπως έχουμε υποσχεθεί και σ' αυτό τό ΜΑΘΗΜΑ σᾶς ενημερώνουμε για θεατρικά ἔργα πού παίζονται αὐτήν τήν περίοδο.

Στό **ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ** παρουσιάζονται τά ἀκόλουθα ἔργα:

ΤΟ ΠΕΝΘΟΣ ΤΑΙΡΙΑΖΕΙ ΣΤΗΝ ΗΛΕΚΤΡΑ τοῦ Ἀμερικανοῦ συγγραφέα Εὐγένιου Ο' Νήλ (1888-1953).

Ἀρχαῖες ἑλληνικές τραγωδίες ἔχουν ἐμπνεύσει ξένους καί δικούς μας δραματουργούς ἀπό τούς προχριστιανικούς χρόνους μέχρι τήν ἐποχή μας. Ἀπό τόν Σενέκα καί τόν Κοκτώ μέχρι τόν Δημήτρη Χριστοδούλου καί τόν Ἰάκωβο Καμπανέλλη.

" Τό πένθος ταιριάζει στήν Ἡλέκτρα" εἶναι ἐμπνευσμένο ἀπό τήν " Ὁρέστεια" τοῦ Αἰσχύλου. Ἡ σχέση τοῦ ἔργου μέ τήν αἰσχυλική τριλογία (" Ἀγαμέμνων", "Χοηφόροι", "Εὐμενίδες") βεβαιώνεται ἀπό τίς σχετικές σημειώσεις τοῦ συγγραφέα, τήν ὑπόθεση τοῦ ἔργου καί τήν σαφή ἀντιστοιχία τῶν κεντρικῶν προσώπων.

Ὁ Ἔζρα Μάνον, εἶναι ὁ Ἀγαμέμνων τῆς " Ὁρέστειας" ἡ γυναῖκα του Κριστίν, ἡ Κλυταιμνήστρα, ἡ κόρη τους Λαβίνια ἡ Ἡλέκτρα, ὁ γιος τους Ὅριν ὁ Ὁρέστης καί ὁ Μπράντ ἀντιστοιχεῖ στόν Αἴγισθο.

Ἡ ὑπόθεση τοῦ δράματος αὐτοῦ τοῦ Ο' Νήλ ἀρχίζει κατά τήν τελευταία φάση τοῦ ἐμφύλιου πολέμου στίς Η.Π.Α. (1860-1865). Γόνος εὐπορης, ἀρχοντικῆς οἰκογένειας ὁ Ἔζρα Μάνον, πλοιοκτήτης, δικαστής, δήμαρχος συμμετέχει μέ τόν γιό του Ὅριν στόν πόλεμο μέ τίς Νότιες Πολιτείες καί γίνεται ταξίαρχος. Κατά τήν ἀπουσία του ἡ γυναῖκα του δημιουργεῖ ἐρωτικό δεσμό μέ τόν πλοίαρχο Ἄνταμ Μπράντ. Ὅταν ἐπιστρέφει ἀπό τό μέτωπο ὁ Ἔζρα Μάνον πέφτει θῦμα τῆς συνωμοσίας τῆς γυναῖκας του καί τοῦ ἐραστή της. Οἱ φονιάδες ξεφεύγουν ἀπό τήν ἀνθρώπινη δικαιοσύνη, ἀλλά δέν γλιτώνουν ἀπό τίς Ἑρινύες. Συνοδευόμενος ἀπό τήν Λαβίνια ὁ Ὅριν σκοτώνει τόν Μπράντ μέσα στό πλοῖο του καί μετά ἡ Κριστίν αὐτοκτονεῖ. Τέλος αὐτοκτονεῖ ὁ Ὅριν ἐνῶ ἡ Λαβίνια αὐτοφυλακίζεται στό στοιχειωμένο μέγαρο τῶν Μάνον.

Ἄπιαστο ὄνειρο ἢ εὐτυχία πού ἐπόθησαν Ἄνταμ καί Κριστίν. Ἡ διακεκριμένη οἰκογένεια Μάνον βεβαρυμένη μέ παλιές ἀμαρτίες καί προσθέτοντας νέες

βουλιάζει στη δυστυχία και αφανίζεται. Ψυχικά άρρωστα τά μέλη της άποτυγχάνουν στίς διαπροσωπικές σχέσεις, άδυνατούν νά γνωρίσουν τήν αυθεντική αγάπη, ή άληθινή χαρά τους διαφεύγει. Τά τραγικά πρόσωπα αυτονομημένα από τόν Θεό άγνοούν τήν μετάνοια.

"Ο ΠΑΤΕΡΑΣ" τοῦ σπουδαίου Σουηδοῦ συγγραφέα Αὔγουστου Στρίντμπεργκ (1849-1912).

Τό σπίτι τοῦ Ἰλαρχου καί τῆς γυναίκα σου Λάουρας δέν εἶναι ἐστία-λιμάνι, ἀλλά ἀρένα ἀντιπαλότητας καί συγκρούσεων, ὅπου οἱ δύο σύζυγοι διασταυρώνουν τά φαρμακωμένα ξίφη τους πάνω ἀπό τήν κόρη τους Βέρθα. Ἐπικρατεῖ καθεστώς γυναικοκρατίας. Ὁ Ἰλαρχος χαρακτηρίζεται ἀπό μισογυνισμό. Ἀποκαλύπτεται στούς διαλόγους του μέ τόν Πάστορα καί τόν γιατρό. Κυρίως ὅμως στούς διαξιφισμούς του μέ τή γυναῖκα του. Ἡ ἀμφιβολία γιά τήν πατρότητα ἑνός παιδιοῦ -θέμα πού σάν ἔμμονη ἰδέα ἐπανέρχεται- ἀποτελεῖ ἀμφισβήτηση τῆς πιστότητας τῆς γυναίκα καί πολεμική ἐναντίον τῆς μητριαρχίας.

Ἔχει λεχθεῖ ὅτι ἡ γυναῖκα κινεῖ τό λίκνο τοῦ πολιτισμοῦ καί ὅτι πίσω ἀπό κάθε μέγαν ἄντρα κρύβεται μία γυναῖκα, μητέρα ἢ σύζυγος. Πρόκειται γιά τήν γνήσια γυναῖκα, τήν ἀξία τῆς ἀποστολῆς της, τήν τροφή τῆς ζωῆς, ἐκείνην πού ἐμπνέει ὠραία καί μεγάλα ἔργα, ἐκείνην πού μέ τήν προσφορά τῆς αγάπης της -πολλές φορές μέ αὐτοθυσία- συντελεῖ στήν ἀνάπτυξη, στήν ἀνθιση καί καρποφορία αὐτῶν πού ζοῦν κοντά της.

Ἀντίποδας τῆς σωστῆς γυναίκα εἶναι ἡ ἐωσφορική Λάουρα. Ἀδίστακτη στήν ἐπιλογή τῶν μέσων γιά τήν ἐπίτευξη τῶν στόχων της. Ὑπουλη, αἰσθάνεται σίγουρη γιά τήν ἐπιτυχία της. Ὑπονομεύει κοινωνικά καί ψυχολογικά τόν ἄντρα της. Μετέρχεται ἀνέντιμα μέσα γιά νά ματαιώσει τίς ἐπιστημονικές ἔρευνές του. Κάνει ὅτι μπορεῖ γιά νά τόν τρελάνει, ἐνῶ παρουσιάζεται καλή. Δέν αγάπησε τόν ἄντρα της. "Τίποτα δέν σοῦ ἔδωσα ἀπό τόν ἑαυτό μου. Μόνον ἐπῆρα ἀπό σένα ἐκείνο πού ἔθελα" προφέρει ἡ ἰοβόλα γλῶσσα της.

Ἄν καί ὁ Στρίντμπεργκ ἦταν ἀντίθετος πρός τήν χειραφέτηση τῆς γυναίκα, ὅμως ὁ ἥρωάς του Ἰλαρχος θέλει νά στείλει τήν κόρη του στήν πρωτεύουσα νά σπουδάσει, ὥστε νά μπορεῖ νά ζήσει, ἂν δέν παντρευτεῖ. Τό σχέδιό του αὐτό ἐπιτείνει τήν ἀντίθεση τῆς γυναίκα του πού, γιά νά τό ματαιώσει, προχωρεῖ στήν ἐξουδετέρωσή του. Θέλει νά ἔχει αὐτή τόν ἀποκλειστικό λόγο γιά τό παρόν καί τό μέλλον τῆς κόρης τους. Δέν συνετίζεται ἀπό τίς ἐπισημάνσεις τοῦ ἀδελφοῦ της. Κάνει ὄργανά της τόν Γιατρό καί τήν παραμάννα γιά νά φορέσει στόν ἄντρα της τόν ζουρλομανδύα καί νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό αὐτόν ὀριστικά. Ἀποδεικνύεται ἔτσι ὅτι οὔτε τήν κόρη της ἀγαπᾷ, ἀφοῦ ματαιώνει τήν ἀνάπτυξη καί τήν χειραφέτησή της.

“ **ΑΛΚΗΣΤΗ**” του Εὐριπίδη.

Ὁ Δίας εἶχε ἐπιβάλλει στὸν Ἀπόλλωνα τὴν ποινὴ νά γίνει δοῦλος τοῦ Ἄδμητου βασιλιᾶ τῶν Φερῶν (Θεσσαλία) ἐπὶ ἓνα χρόνο. Ἀνταποδίδοντας τὴν καλοσύνη πού τοῦ εἶχε δείξει ὁ Ἄδμητος, ὁ Ἀπόλλωνας ἔπεισε τίς Μοῖρες νά μὴν πεθάνει ὁ Ἄδμητος, ἂν ἔβρισκε κάποιον πού θά ἔμπαινε στή θέση του ὅταν ἔφτανε ὁ Χάρος νά τὸν πάρει. Ἄν καί ἠλικιωμένοι οἱ γονεῖς του, δέν θέλησαν νά προσφέρουν τὴν ζωὴ τους γιὰ τὸν γιο τους πού εἶχε νέα γυναῖκα, δύο μικρά παιδιά καὶ ὑπεύθυνη θέση ὡς βασιλέας. Τὴν θυσία αὐτὴ δέχεται πρόθυμα ἡ γυναῖκα τοῦ Ἄλκηστη. Δέν λυπᾶται τὰ νιάτα της. Ἀγαπᾷ τὸν ἄντρα της περισσότερο ἀπὸ τὴ δική της ζωὴ. Δέν ἐπικαλεῖται τὴν ἀνάγκη ἀνατροφῆς καὶ προστασίας τῶν δύο μικρῶν παιδιῶν τους. Γιὰ τὴν προστασία τους παρακαλεῖ τὴν θεὰ Ἑστία. Ἀπὸ τὸν ἄντρα της ζητᾷ νά μὴν τοὺς δώσει μητριά. Ὁ Ἄδμητος τῆς τὸ ὑπόσχεται. Ὅπως κάθε ἄνθρωπος, ἡ Ἄλκηστη ἀγαπᾷ τὴν ζωὴ καὶ ἀγωνία μπροστὰ στοῦ θάνατο.

Μετά τὴν κηδεῖα της ὁ Ἄδμητος συνειδητοποιεῖ τὴν φιλαυτία του καὶ τὴν μοναξιά πού θά σημαδεύει τὴν ὑπόλοιπη ζωὴ του. Ἡ ἔλευση τοῦ Ἡρακλῆ δίνει ἄλλη τροπὴ στὰ πράγματα. Σπεύδει στὸν τάφο. Ἐπιστρέφει κρατῶντας ἀπὸ τὸ χέρι μιὰ γυναῖκα καλυμμένη μὲ πέπλο. Ζητᾷ ἀπὸ τὸν Ἄδμητο νά τὴν ὀδηγήσει στοῦ παλάτι. Νά τὴν κρατᾷ ἐκεῖ ὑπὸ τὴν προστασία του μέχρι αὐτὸς νά ἐπιστρέψει ἀπὸ τὴν Θράκη. Μετά ἀπὸ δισταγμούς καὶ ἀντιρρήσεις ὁ Ἄδμητος συμμορφώνεται. Ἀνακαλύπτει πρὸς μεγάλη του χαρὰ ὅτι εἶναι ἡ γυναῖκα του πού ὁ Ἡρακλῆς ἄρπαξε ἀπὸ τὸν Χάρο.

Στὸ ἔργο αὐτὸ ἡ γνησιότητα τῆς ἀγάπης δοκιμάζεται στή λυδία λίθο τοῦ θανάτου. Ἐδῶ ἡ ἀγάπη νικᾷ τὸν θάνατο.

Στὸ θέατρο **ΣΦΕΝΔΟΝΗ** παίζεται τὸ ἔργο τοῦ Μολιέρου (1622-1673).

Ο ΜΙΣΑΝΘΡΩΠΟΣ.

Κωμῶδια μὲ ὑπόγειο τραγικὸ στοιχεῖο Ο ΜΙΣΑΝΘΡΩΠΟΣ.

Ὁ Ἀλσέστ, τὸ κεντρικὸ πρόσωπο τοῦ ἔργου, ἀρνεῖται νά συμβιβαστεῖ μὲ τὸ κοινωνικὸ κατεστημένο, τὴν ἐπικρατοῦσα χυδαιότητα, τὴν καθιερωμένη ὑποκρισία, τὸ πλέγμα τῶν ὑποπτῶν συμφερόντων, τὸν γενικευμένο ἀμοραλισμὸ, τὴν διαφθορὰ τῶν συνειδήσεων, τὴν θλιβερὴ ἔκπτωση τοῦ ἔρωτα. Τὰ πολυτελῆ σαλόνια, ὅπου βασιλεύει ἡ πλήξη, ἀποκαλύπτουν τὴν κενότητα τῆς ζωῆς τῶν θαμῶνων τους. Τὰ φανταχτερά ἐνδύματα, οἱ περίτεχνοι λόγοι καὶ οἱ κομψοὶ τρόποι καλύπτουν τὴν πνευματικὴν ἔνδεια, τὴν εὐτέλεια τῶν στόχων, τὴν κουφότητα τῶν χαρακτήρων.

Κατά τή συζήτηση πού γίνεται ανάμεσα στόν Άλσέστ καί τόν φίλο του Φιλέντ περιγράφεται μέ ζωηρά χρώματα ή κατάσταση πού επικρατεί στόν κοινωνικό τους περίγυρο. Ό Άλσέστ, πού θέλει νά εἶναι ἀπόλυτα εἰλικρινής πρός τούς ἀνθρώπους καί στίς σχέσεις του, ὄχι μόνον ἐκφράζει τήν ἀντίθεσή του καί τίς ἐπικρίσεις του, ἀλλά καί τήν ἀγανάκτησή του καί τήν περιφρόνησή του.

Διατυπώνονται ἐπιχειρήματα καί ἀπό τούς δύο, πού ἐξισοροποῦνται μέ μεγαλύτερη ἢ μικρότερη δόση ὀρθότητας. Αὐτά πού ἐπισημαίνονται κατά τήν συνομιλία τους παρουσιάζονται στή συνέχεια, κατά τήν ἐξέλιξη τῆς ὑποθέσεως τοῦ ἔργου, πιά ἀνάγλυφα μέ τά λόγια τῶν προσώπων, τίς ἐνέργειες, τίς σχέσεις τους, πού ἀποκαλύπτουν τίς πεποιθήσεις καί τίς ιδέες τους, τίς προθέσεις καί τά κίνητρά τους, τόν χαρακτήρα καί τό ἦθος τους, τήν ζωή τους, τό ἐσωτερικό τους κόσμο καί τόν κόσμο πού διαμορφώνουν.

Συνεπῆς στίς ἀρχές του ὁ Άλσέστ δέν συγκινεῖται ἀπό τήν πρόταση τῆς Ἄρσινόης πού, στήν προσπάθειά της νά κερδίσει τήν ἀγάπη του, προθυμοποιεῖται νά χρησιμοποιήσει τήν ἐπιρροή της νά μπεῖ ὁ Άλσέστ στή βασιλική αὐλή καί νά τιμηθεῖ μέ ἀξιώματα. Τήν βεβαιώνει μέ ἀρκετή δόση εἰρωνείας: "Δέν ἔχω καμία ἀπό τίς ἀρετές πού εἶναι ἀναγκαῖες γιά νά πετύχω καί νά σταδιοδρομήσω ἐκεῖ μέσα. Τό μεγαλύτερο ταλέντο μου: εἰλικρίνεια καί παρρησία".

Ό Άλσέστ βλέπει, ἐπισημαίνει καί καταγγέλλει τό παντοειδές κακό πού κατακλύζει τήν κοινωνία, ἀγανακτεῖ καί ὀργίζεται. Δέν διακρίνει ὅμως τά ἀρνητικά στοιχεία τῶν ἀνθρώπων ἀπό τούς ἀνθρώπους. Κατ' ἐπανάληψη δηλώνει ὅτι μισεῖ τούς ἀνθρώπους. Μόνο ὁ ἔρωτάς του γιά τή γοητευτική χήρα Σελιμέν τόν κάνει νά παραβλέπει τίς ἀδυναμίες της.

Προφανῶς βέβαιος γιά τήν πνευματική του ἀνωτερότητα, κρίνει τούς ἄλλους αὐστηρά. Δέν ἔχει τά κεφάλαια πού θά τοῦ ἔδιναν τήν δυνατότητα νά ἀγαπᾷ τούς συνανθρώπους του παρά τά ἀρνητικά τους στοιχεία. Μπορεῖ ἔτσι νά δρά ἐξυγιαντικά;

ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΠΑΘΗ ΣΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Συνεχίζουμε την μελέτη ανθρώπινων παθών μέσα από θεατρικά έργα.

Στά δύο προηγούμενα ΜΑΘΗΜΑΤΑ είδαμε την ένταση της απουσίας, του αντίποδα της αγάπης, της κακίας στη μορφή **ΑΠΑΝΘΡΩΠΗΣ ΣΚΛΗΡΟΤΗΤΑΣ**. Συνεχίζουμε την θεώρηση αυτού του ειδικού κεφαλαίου μέσα από θεατρικά έργα.

Τραγωδία του Σαίξπηρ **ΟΘΕΛΟΣ**.

“Αν η αρχαία ελληνική τραγωδία είναι “μίμησις πράξεως σπουδαίας και τελείας” κατά τον όρισμό του Αριστοτέλη, η Σαίξπηρική αυτή τραγωδία είναι και μία εύστοχη σκιαγράφηση του κόσμου μας. Τοῦ κόσμου πού ἦταν και εἶναι ἀξιολογικά ἀσπρόμαυρος. Μιά ἀρένα ὅπου κονταροχτυπιούνται τό καλό και τό κακό.

Σάν ἄλλος ἄρχοντας τῆς βασιλείας τοῦ κακοῦ ὁ Ἰάγος μισεῖ και πολεμᾷ τό καλό. Δέν εἶναι ὁ Ὅθελος, ὁ γενναῖος και ἔμπειρος στρατηγός τῆς Δημοκρατίας τῆς Βενετίας πού πρωταγωνιστεῖ στό ἔργο αὐτό. Εἶναι ὁ σηματοφόρος του Ἰάγος πού κινεῖ τά νήματα και προκαλεῖ τόσο κακό χωρίς νά ἀποκομίσει κανένα ὄφελος. Κινητρό του ὁ φθόνος.

Μέ ἀφορμή τό γεγονός ὅτι ὁ Ὅθελος δέν διόρισε αὐτόν ὑποδιοικητή του ἀλλά τόν Κάσιο και μέ πρόσχημα ὅτι ἡ γυναῖκα του Αἰμιλία τόν ἀπάτησε μέ τόν στρατηγό, ὁ Ἰάγος καταστρώνει και ἐκτελεῖ τά σατανικά σχέδιά του. Στόχοι τῆς μοχθηρίας του ὁ Ὅθελος, ἡ Δυσδαιμόνα και ὁ Κάσιος. Ἀδίστακτος και ἐκπληκτικά πανοῦργος, ἐπιτυγχάνει νά παγιδεύει μέ τήν ὑποκρισία τά θύματά του.

Πρὶν φύγουν ἀπό τήν Βενετία γιά τήν Κύπρο, ὁ Ἰάγος δίνει ἐλπίδες στόν Ροδρίγο, πού ἀγαπά τήν ὠραία Δυσδαιμόνα. Καί γιά νά τόν στρέψει ἐναντίον τοῦ Κάσιου τοῦ λέει ὅτι ἡ Δυσδαιμόνα ἀγαπᾷ τόν Κάσιο. Στήν Κύπρο σκηνοθετεῖ καυγά ἀνάμεσα στόν Ροδρίγο και τόν Κάσιο, τόν ὁποῖο μεθᾷ. Κατά τήν συμπλοκή τους τραυματίζεται σοβαρά ὁ Μοντάνος, προκάτοχος τοῦ Ὅθελου στή διοίκηση τῆς Κύπρου, πού προσπάθησε νά σταματήσει τήν ξιφομαχία τους. Ὁ Κάσιος χάνει τό ἀξίωμά του και τό κερδίζει ὁ Ἰάγος.

Μέ σατανική μαεστρία ὁ Ἰάγος ἐνσταλάζει στό νοῦ τοῦ Ὅθελου τήν ὑποψία ὅτι ἡ γυναῖκα του Δυσδαιμόνα τόν ἀπατᾷ μέ τόν Κάσιο. Σέ δεύτερο στάδιο τήν

κατηγορεί ἀπροκάλυπτα. Μὲ τὴν πανουργία του καταφέρνει νὰ μετατρέψει σὲ βεβαιότητα τὴν ὑποψία τοῦ Ὁθέλου.

Τὸ δηλητήριο ἀπὸ τὸν νοῦ ἔχει περάσει στὴν καρδιά, στὴν περιοχή τοῦ συναισθήματος.

Σημειώνεται καὶ ἔνταση στὴ συνομιλία του μὲ τὸν Ἰάγο. “ Ἀχρεῖε, ἀπόδειξε μου τὴν καλή μου πόρνη” τοῦ λέει.

Καὶ τὸ βουλευτικό μέρος τῆς ψυχῆς τοῦ Ὁθέλου: “Θὰ τὴν σκίσω, κομμάτια θα τὴν κάνω”. Καὶ ἀργότερα: “Στὸ διάολο ἢ ἀχρεῖα, ἢ πρόστυχη! Στὸ διάολο! Ἔλα, ἔλα πιὸ κεῖ μαζί μου θέλω νὰ σκεφτῶ νὰ βρῶ γρήγορον θάνατο γιὰ τὸν ὠραῖο διάβολο”.

Ὁ Ἰάγος τοῦ ὑποδεικνύει τὸν στραγγαλισμὸ τῆς Δυσδαιμόνας στὸ κρεβάτι τους.

Τὸ κακὸ ἔχει τέτοια ἔνταση πού ὁ Ὁθέλος πέφτει στὸ ἔδαφος ἀναίσθητος.

Ὁ Ἰάγος χαίρεται γιὰ τὸ κατόρθωμά του: “Δούλευε φάρμακό μου, δούλευε! Ἔτσι πιάνονται οἱ μωρόπιστοι κι’ ἔτσι κάμποσες καλὲς καὶ ἀξιες κυρίες, ἐνῶ εἶναι ἀθῶες, κατακρίνονται”. Ὁ ὑφιστάμενος εἶναι τώρα ἀπὸ πάνω.

Ὁ Ἰάγος σχεδιάζει τὴν δολοφονία τοῦ Κάσιου ἀπὸ τὸν Ροδρίγο. Οἱ δύο ἄντρες ἀλληλοτραυματίζονται, ὁ Κάσιος σώζεται, ὁ Ἰάγος σκοτώνει τὸν Ροδρίγο. Τοῦ χρωστοῦσε καὶ χρήματα. Ὁ Ὁθέλος στραγγαλίζει τὴν Δυσδαιμόνα.

Ἡ Αἰμιλία ἀποκαλύπτει τὴν πλεκτάνη τοῦ Ἰάγου μὲ τὸ μαντήλι τῆς Δυσδαιμόνας. Ὁ Ἰάγος τὴν σκοτώνει. Ὁ Ὁθέλος βλέπει τὴν πλάνη του καὶ αὐτοκτονεῖ. Ὁ Ἰάγος συλλαμβάνεται γιὰ νὰ δικαστεῖ καὶ βασανιστεῖ.

Ὁ Ἰάγος ἐπιτυγχάνει πρόσκαιρα. Εἶναι πανοῦργος, ψύχραιμος, ὑποκριτής. Ἔχει κερδίσει τὴν ἐμπιστοσύνη ὅλων. Ἐκμεταλλεύεται τίς περιστάσεις, τίς ἀδυναμίες τῶν θυμάτων του: εὐπιστία (Ὁθέλος, Ροδρίγος), φιλοδοξία (Κάσιος), ἔρωτας (Ροδρίγος), ἀπειρία (Δυσδαιμόνα), ἀδράνεα (Αἰμιλία).

Ὅσα καλὰ κι’ ἂν στήνεται μιά πλεκτάνη, ἀργὰ ἢ γρήγορα καταρρέει. Τὸ κακὸ φαίνεται νὰ κυριαρχεῖ στὸν κόσμο. Ὅμως τὸ καλὸ θὰ νικήσει καὶ θὰ ἐπικρατήσῃ τελικά.

Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΡΙΧΑΡΔΟΣ Γ' (1483-1485) τοῦ Σαίξπηρ.

Ἡ βασιλεία τοῦ Ριχάρδου Γ' ἀποτελεῖ τήν τελευταία φάση τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τοῦ “Πολέμου τῶν δύο Ρόδων” (1453-1485) στήν Ἀγγλία. Στό ἔργο παρακολουθοῦμε τήν αἰμοσταγή πορεία τοῦ Ριχάρδου, δούκα τοῦ Γκλῶστερ, πρὸς τόν θρόνο, τήν σύντομη βασιλεία του καί τήν πτώση του. Γνήσιος ἐκφραστής τοῦ Μακιαβελισμοῦ ὁ Ριχάρδος χρησιμοποιεῖ ὅλα τά μέσα γιά νά ἐπιτύχει τόν σκοπό του, τόν θρόνο, τήν κατάκτηση καί νομή τῆς ἐξουσίας. Συκοφαντεῖ, κολακεύει, ψεύδεται, ἀπειλεῖ, ὑβρίζει, ὑποκρίνεται, δολοπλοκεῖ, φυλακίζει, σκοτώνει, νυμφεύεται. Μετέρχεται τά πάντα γιά νά ἐπιτύχει τόν στόχο του. Ἀλλά ἔρχεται τό τέλος γιά τίς κακουργίες του καί τήν ζωή του. Ἡττήθηκε ἀπό τόν ἐξόριστο Ἑρρίκο Τιούντορ στή μάχη τοῦ Μπόσγουερθ 22 Αὐγούστου 1485. Ὁ νικητής ἔγινε βασιλέας τῆς Ἀγγλίας ὡς Ἑρρίκος Ζ'.

Ἐπισημαίνουμε “κατορθώματα” τοῦ Ριχάρδου Γ', πράξεις ἀπάνθρωπης σκληρότητας.

Ὁ Ριχάρδος, δούκας τοῦ Γκλῶστερ ἀκόμη, βλέπει τόν ἀδελφό του Γεώργιο, δούκα τοῦ Κλάρενς ὑπό συνοδεία νά ὁδεύει πρὸς τόν Πύργο τοῦ Λονδίνου γιά φυλάκιση. Ὁ Γκλῶστερ προσποιεῖται ὅτι θλίβεται καί ὑπόσχεται ὅτι θά μεσολαβήσει στόν βασιλιᾶ Ἐδουάρδο Δ' νά ἀποφυλακισθεῖ σύντομα. Μονόλογος του ἀποκαλύπτει τά πραγματικά αἰσθήματά του καί τήν μύχια ἐπιθυμία του: “Ἄντε τόν δρόμο, ἀπ' ὅπου πιά δέ θά γυρίσεις, ἀγαθέ, ἀνόητε, Κλάρενς! Τόσο σέ ἀγαπῶ πού θά στείλω τήν ψυχή σου σύντομα στόν οὐρανό, ἂν πάρει ὁ οὐρανός τό δῶρο ἀπό τά χέρια μας”.

Συναντᾶ τόν λόρδο Χάστιξ μόλις ἀποφυλακισθέντα ἀπό τόν Πύργο τοῦ Λονδίνου. Συζητοῦν καί γιά τήν ὑγεία τοῦ βασιλιᾶ Ἐδουάρδου. Μετά τήν ἀποχώρηση τοῦ Χάστιξ ὁ Γκλῶστερ μονολογεῖ: “Δέν ἔχει ζωή, ἐλπίζω καί δέν πρέπει νά πεθάνει πρὶν ὁ Γεώργιος μέ τήν πρώτη πόστα πάει δέμα στόν οὐρανό. Πάω μέσα νά ἐρεθίσω πιό πολύ τό ἄχτι του γιά τόν Κλάρενς, μέ ψευτιές ἀτσαλωμένες μ' ἐπιχειρήματα βαριά κι' ἂν ὁ βαθύς σκοπός μου δέν ἀποτύχει, ὁ Κλάρενς δέν ἔχει ἄλλη μέρα ζωῆς: ἀφοῦ αὐτό γίνει, ὁ Θεός ἄς πάρει στό ἔλεός του τόν βασιλιᾶ Ἐδουάρδο, νά μ' ἀφήσει ἐμένα τόν κόσμο, ν' ἀλωνίζω μέσα!”. Καί ξετυλίγει τά ἄλλα σχέδια του. Θά πάρει τήν μικρότερη κόρη τοῦ Οὐόρικ. Εἶχε

σκοτώσει τόν άντρα της καί τόν πατέρα της καί έτσι, κατά τήν γνώμη του, θά έπανορθώσει τό κακό πού τής είχε κάνει!

Μεταφέρουν τό σῶμα τοῦ βασιλιᾶ Έρρίκου Στ' σέ άνοιχτό φέρετρο γιά ταφή. Τό συνοδεύουν ἡ χήρα λαίδη Άννα καί συγγενεῖς. Ὁ Γκλῶστερ τοῦς σταματᾶ αὐταρχικά καί αρχίζει ἕναν μακρῦ διάλογο μέ τήν χήρα. Ἐκείνη τόν κατηγορεῖ γιά τόν φόνο τοῦ άντρα της, τόν ὑβρίζει. Ὁ Γκλῶστερ κυνικός, ψυχραιμος, ψευδόμενος κολακεύει καί καταφέρνει νά κερδίσει τήν άνοχή της, τήν συγκατάθεσή της νά γίνει γυναίκα του. Ἡ τέχνη τοῦ Σαίξπηρ καί σέ αὐτό τό σημεῖο άπογειώνεται!

Ὁ Γκλῶστερ αναθέτει σέ δύο φονιάδες νά σκοτώσουν τόν άδερφό του Κλάρενς φυλακισμένο στόν Πύργο τοῦ Λονδίνου πράγμα πού γίνεται. Λένε στό θῦμα ὅτι έκτελοῦν διαταγή τοῦ βασιλιᾶ.

Μέ έντολή του έκτελοῦνται άπό τόν Σέρ Ρίτσαρντ Ράτκλιφ οἱ εὐγενεῖς Ρίβερς, Γκρεῦ καί Βόαν στό κάστρο Πόμφρετ.

Συμβούλιο εὐγενῶν στόν Πύργο τοῦ Λονδίνου. Παίρνει άφορμή άπό έκφραση τοῦ Χάστιξ καί ξεσπᾶ ὁ Γκλῶστερ: "Άν! Σύ προστάτη τής καταραμένης πόρνης, μιᾶς έμένα γιά άν; εἶσαι προδότης: πάρτε του τό κεφάλι! Ἐ, μά τόν άγιο Παῦλο, ὀρκίζομαι, δέν θά κάτσω νά φάω άν δέν τό δῶ νά γίνει. Λόβελ καί Ράτκλιφ, νά έκτελεστεῖ: οἱ άλλοι, ὅσοι μ' άγαποῦν, νά σηκωθοῦν καί νά μ' ακολουθήσουν".

Ὁ Γκλῶστερ, ὁ κατόπιν βασιλιᾶς Ριχάρδος Γ', δίνει έντολή στόν ὑποστηρικτή του δουκά τοῦ Μπάκιγγαμ νά πάει στό δημαρχεῖο ὅπου ὁ Λόρδος δήμαρχος θά δικαιολογήσει στό λαό τήν έκτέλεση τοῦ Χάστιξ, νά μεταφέρει τήν πληροφορία ὅτι τά παιδιά τοῦ άδελφοῦ του Έδουάρδου εἶναι νόθα. Ὁ Έδουάρδος πρόσφατα πέθανε καί έτοιμάζεται ἡ στέψη τοῦ γιοῦ του πρίγκιπα τής Οὐαλίας. Έδουάρδος καί ὁ άδελφός του Ριχάρδος, παιδιά άκόμη. Καί άκόμη καί ὁ ἴδιος Έδουάρδος ἦταν νόθος. Γιατί ὁ πατέρας τους πολεμοῦσε στή Γαλλία.

Μέ έντολή του οἱ δύο γιοί τοῦ άδελφοῦ του βασιλιᾶ Έδουάρδου, ὁ πρίγκιπας τής Οὐαλίας Έδουάρδος καί ὁ Ριχάρδος περιορισμένοι στόν Πύργο τοῦ Λονδίνου σκοτώνονται στόν ὕπνο τους καί θάβονται στόν χῶρο τοῦ Πύργου.

Άπάνθρωπη σκληρότητα δείχνουν ὄχι μόνον ὅσοι οἱ ἴδιοι έκτελοῦν τήν πράξη, αλλά καί εκείνοι πού χρησιμοποιοῦν άλλους ὡς ὄργανά τους.

ΣΤΕΛΛΑ ΒΙΟΛΑΝΤΗ τοῦ Γρηγόριου Ξενόπουλου (1867-1951).

Ἔνα ἀπό τά πιό γνωστά θεατρικά ἔργα τοῦ Γρηγόριου Ξενόπουλου, πού θεωρεῖται πατέρας τοῦ νεοελληνικοῦ θεάτρου τό "Στέλλα Βιολάντη".

Στήν τραγωδία τοῦ Σοφοκλῆ ANTIΓONH ἔχουμε τήν σύγκρουση μεταξύ τοῦ ἄρχοντα Κρέοντα καί τῆς νεαρῆς Ἀντιγόνης, ἀνάμεσα στήν κρατική ἐξουσία καί τοὺς θεῖους νόμους πού ἐπιτάσσουν τήν ὑποχρέωση τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν. Στό ἔργο "Στέλλα Βιολάντη", πού διαδραματίζεται στή Ζάκυνθο, ὁ ἀφέντης-πατέρας ἔρχεται σέ σύγκρουση μέ τήν κόρη του.

Στήν ἀνοιξη τῆς ζωῆς της ἡ Στέλλα δέχεται στήν μπουμπουκιασμένη καρδιά της τό βέλος τοῦ φτερωτοῦ γιου τῆς Ἀφροδίτης. Οἱ γονεῖς της δέν ὑποπτεύονται τά αἰσθήματα τοῦ νεαροῦ Χρηστάκη Ζαμάνου, πού εἶναι οἰκογενειακός φίλος, πρὸς τήν πρωτότοκη κόρη τους οὔτε τήν ἀνταπόκρισή της. Ἐνήμερη εἶναι μόνο ἡ ἀνύπαντρη ἀδελφή τοῦ Παναγῆ Βιολάντη, ἡ θεία Νιόνια, πού εὐχάριστα βλέπει τήν ἐξέλιξη αὐτῆ καί ἐλπίζει ὅτι ὅλα θά πᾶνε καλά.

Ὅταν ἀπουσιάζουν οἱ γονεῖς της, ἀλλά παρευρίσκεται ἡ θεία Νιόνια, ἡ Στέλλα δέχεται στό σπίτι τόν Χρηστάκη πού τήν πληροφορεῖ ὅτι ἔχει γράψει στόν πατέρα της ζητῶντάς την σέ γάμο. Τό μεσημέρι μάλιστα τῆς ἴδιας ἡμέρας θά βρῖσκεται πάλι ἐκεῖ γιά νά συναντήσῃ τόν πατέρα της. Ἡ Στέλλα φοβᾶται ὅτι ὁ πατέρας θά ἀρνηθεῖ ἐνῶ ἡ θεία της εἶναι αἰσιόδοξη.

Μία σκηνή μέ τήν Στέλλα, τόν ἀδελφό τῆς Νταντή καί τή θεία Νιόνια εἶναι μία κωμική αἰθρία πρὶν ἀπό τήν καταιγίδα. Ἀλλά καί μία ἀδρή σκιαγράφηση τῶν παλαιῶν ἀνδροκρατικῶν ἀντιλήψεων πού ἀμφισβητοῦνται.

Ἡ μητέρα τῆς Στέλλας ἐπιστρέφει ἀπό τά ψώνια καί ὁ πατέρας της ἔρχεται ἀπό τήν ἐπιχείρησή του γιά τό μεσημεριανό φαγητό. Καθώς παίρνουν τό ὀρεκτικό ποτό, ὁ Παναγῆς Βιολάντης φαίνεται εὐδιάθετος, κάνει συζήτηση γιά τήν πρόταση τοῦ Χρηστάκη, τόν ἐπαινεῖ καί προκαλεῖ ἐπαίνους ἀπό τοὺς ἄλλους. Δείχνει εὐχαριστημένος. Ὁ πατέρας τοῦ νέου εἶναι "ἀγαπητός φίλος" του. Ἡ θεία Νιόνια σχεδόν ἐνθουσιασμένη. Ἡ Στέλλα ἱκανοποιημένη, ἀλλά σεμνά συγκρατημένη.

Μέ μαεστρία ὁ πατέρας ἐχμαιοῦει ἀπό τήν κόρη του τήν ὁμολογία ὅτι εἶχε λάβει γράμμα τοῦ Χρηστάκη καί ὅτι τοῦ εἶχε γράψει κι' αὐτή. Τό γεγονός αὐτό

τόν έξοργίζει, τήν επιπλήττει, τόν κατηγορεῖ. Ἐπικρίνει τήν γυναῖκα του καί τή θεία Νιόνια, γιατί τίς θεωρεῖ υπεύθυνες. Ἐντονα καί ἀποφασιστικά ἐκφράζει τήν ἄρνησή του νά δώσει τήν κόρη του στό Χρηστάκη, γόνου ἀρχοντικῆς οἰκογένειας ἀλλά ξεπερασμένης. Ἀπαγορεύει στή Στέλλα νά φάει μαζί τους.

Μετά τό οἰκογενειακό τραπέζι φτάνει ὁ Χρηστάκης. Ὁ Παναγῆς Βιολάντης παραπλανητικά εὐγενῆς καί ψύχραιμος. Αἰσθάνεται ἀρκετά ἰσχυρός γιά νά εἰρωνευθεῖ, νά ἐπικρίνει, νά ἀπειλήσει καί νά ἀποπέμψει τόν Χρηστάκη τρομοκρατημένο. Τοῦ ἔχει ἀποσπάσει καί τήν ὑπόσχεση νά μήν ἐπιμείνει.

Συγκεντρώνονται πάλι ὅλοι καί παράλληλα μέ τήν ἀπαίτησή του νά τοῦ ζητήσῃ συγνώμη ἡ Στέλλα, ὁ Παναγῆς Βιολάντης προτείνει στήν κόρη του νά πάρει τόν εὐπορο σαρανταπεντάρη πού τήν ἔχει ζητήσῃ. Ἡ Στέλλα ἀρνεῖται. Ὁ πατέρας της πεισμώνει καί ἀποφασίζει νά τήν φυλακίσει στήν σοφίτα τοῦ σπιτιοῦ τους. Ἐκεῖ δέν θά ἔχει κανένα ἐπιπλο, μόνον ἓνα ἀχυρόστρωμα κι ἓνα κανατάκι μέ νερό. Οὔτε βιβλία, οὔτε ἐργόχειρο. Φαγητό θά τῆς πηγαίνει αὐτός, γιατί θά ἔχει καί τό κλειδί. Οὔτε οἱ δύο μικρότερες ἀδελφές της, πού πηγαίνουν σχολεῖο, δέν θά μποροῦν νά τή βλέπουν. Πρίν φυλακισθεῖ ἡ Στέλλα δίνει κρυφά στή θεία της γιά νά φθάσει στόν ἀγαπημένο της σημείωμα μέ τό ὁποῖο τόν πληροφορεῖ γιά τήν ἀφοσίωσή της.

Μάταιες ἀποδεικνύονται οἱ ἐπανειλημμένες προσπάθειες τοῦ πατέρα της νά τήν μεταπείσει. Δώδεκα ἡμέρες στήν ἀπομόνωση, μετά ἀπό στερήσεις καί ξυλοδαρμό ἡ Στέλλα δέν κάμπτεται. Ἄκαμπτος στό πείσμα του, ἀμετακίνητος στίς θέσεις του ὁ Παναγῆς Βιολάντης. Ὁ ἐγωισμός του βρίσκει ἐπιχειρήματα καί στηρίγματα στό αἶσθημα τῆς τιμῆς καί στήν κοινωνική ὑπόληψη πού ἀπολαμβάνει. Δέν βλέπει ὅτι φέρεται μέ ἀπάνθρωπη σκληρότητα παρά τό γεγονός ὅτι τοῦ τό ἐπισημαίνει ἡ θεία Νιόνια. Δέν ἀναγνωρίζει στήν κόρη του τό δικαίωμα νά ἀγαπήσει. Κάνει μία ὑποχώρηση δίνοντας ἐντολή στή γυναῖκα του νά προσπαθήσει νά μεταπείσει τήν κόρη τους, ὅταν αὐτός λείπει. Μέ τά παρακάλια τῆς θείας Νιόνιας ἡ Στέλλα κατεβαίνει ἀπό τή σοφίτα-φυλακή. Εἶναι ἄρρωστη μέ ὑψηλό πυρετό. Ἀποτυγχάνουν τά ἐπιχειρήματα, τά παρακάλια καί οἱ ἐκκλήσεις τῆς μητέρας. Ἡ Στέλλα δέν μεταπείθεται. Εἶναι ἀποφασισμένη νά πάρει τόν ἄντρα πού ἀγαπᾷ ἢ νά πεθάνει. Ἡ μητέρα της καί ἡ θεία της πού ξέρουν τό πείσμα τοῦ πατέρα της βρίσκονται σέ ἀπόγνωση.

Ἐπιστρέφει ὁ Παναγῆς Βιολάντης ἀπὸ τὴν ἀγορὰ μὲ μιαν εἶδηση πού νομίζει ὅτι θὰ τοὺς βγάλει ὅλους ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο: Ἡ κοπέλα εὐπορης ἀριστοκρατικῆς οἰκογένειας "ξεπόρτισε" μὲ τὸν Χρηστάκη. Αἰσθάνεται δικαιωμένος ὁ Παναγῆς Βιολάντης καὶ δείχνει χαιρεκακία. Ἡ Στέλλα δὲν μπορεῖ νὰ πιστέψει ὅτι τὴν πρόδωσε ὁ ἀγαπημένος της. Προφέροντας τὴ λέξη "ψέματα" ἀφήνει τὴν τελευταία της πνοή στὴν ἀγκαλιά τῆς θείας Νιόνιας.

Τραγωδία τοῦ Σοφοκλή Αἴας.

Γιὰ νὰ ἐκδικηθεῖ τοὺς Ἀτρεΐδες, πού νόμιζε ὅτι τὸν ἀδίκησαν γιατί ἔδωσαν τὰ ὄπλα τοῦ Ἀχιλλέα στὸν Ὀδυσσεά καὶ ὄχι σ' αὐτόν, ὁ Αἴας ἀποφάσισε νὰ τοὺς ἐκδικηθεῖ. Ἐκίνησε νύχτα νὰ σκοτώσει τὸν Ἀγαμέμνονα καὶ τὸν Μενέλαο στίς σκηνές τους. Ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ τὸν ἔστρεψε πρὸς τὰ κοπάδια τῶν ζώων καὶ τὰ κατέσφαξε. Ἔφερε μερικά ζῶα στὴ σκηνή του, τὰ ἔδεσε καὶ τὰ μαστίγωνε. Ὅπως λέει στὴν θεὰ Ἀθηνᾶ ἤθελε νὰ σκοτώσει καὶ τὸν Ὀδυσσεά βασανίζοντάς τον. Σέ τί τοῦ ἔφταιξε ὁ Ὀδυσσεάς;

Ἄν στοχαστοῦμε λίγο βλέπουμε ὅτι ὅταν ἐπικρατεῖ ἓνα πάθος ἢ λογικὴ παροπλίζεται.

Τελειώσαμε τὴν ἐξέταση τοῦ φαινομένου ΑΠΑΝΘΡΩΠΗ ΣΚΛΗΡΟΤΗΤΑ πού ἐκδηλώνεται ἀπὸ πρόσωπα θεατρικῶν ἔργων.

Πρὶν μποῦμε σέ δύο σημαντικὲς περιοχές ὅπου ἐκδηλώνονται ἀνθρώπινα πάθη Οἱ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ καὶ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΕΞΟΥΣΙΑ ἔχρινα χρήσιμο νὰ ἰδοῦμε διάφορες παθολογικὲς καταστάσεις προσώπων θεατρικῶν ἔργων.

Στὸ ἐπόμενο ΜΑΘΗΜΑ.

ΝΙΚΟΣ ΤΣΙΡΩΝΗΣ

17 Μαρτίου 2022